

ANNA BRIGADERE

DIEVS. DABA. DARBS

ZVAIGZNE

821.174-3
Br 520

Vāka dizaina autore *Inguna Kļava Švanka*

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148. pantā.

© Izdevums, māksliniecisks noformējums, Apgāds Zvaigzne ABC, 2007, 2019
ISBN 978-9984-40-215-4

Savu dārgo vecāku piemiņai

*“Dzejniek, nāk vakars, un tavi mati
top sirmi.”*

*“Tas neko daudz nenozīmē, ka mani
mati top sirmi.*

*Arvien esmu tik jauns vai arī
tik vecs kā visujaunākais vai arī
visuvecākais šai ciemā.”*

RABINDRANATS TAGORE

GĀJĒJI

Iekšā, ārā šaudījās ganu Ludis, pamezdams durvis vaļā kā vārtus. Neviens viņu neapsauca. Neviens vairs nesargāja siltumu kā ziemā. Vējš skrēja pa durvīm, pa logiem. Kakti bij tukši. Tos mēza un slaucīja sieva, kas aizgāja, lai nebūtu vēlāk jādzird kurnēšana no jauniem atnācējiem par pamestiem mēsliem un tīmekļiem.

Ludis bij šīs vasaras lielais gans, tepat no kaimiņiem salīgts. Viņš pazina Kamenes kā savu delnu, jo atskrēja vai katru pārdienu. Tur nebij nekā ko pētīt. Tomēr viņš bij ieradies jau agri, lai savām acīm redzētu, kas no Kamenēm aiziet un kas atnāk Jurģu dienā.

Cik reiz iešāvēs istabā, tā pie Anneles.

“Kas tavs tēvs, māte?”

“Gājēji.”

“Kurp viņi iet?”

“Uz otru pasaules galu.”

“Kur ir otrai pasaulei gals?”

“Aiz saules, aiz mēneša, aiz trejdeviņām jūrām,” Annele skaitīja, galvu klanīdama un pūlēdamās visiem spēkiem izrunāt grūto “r”.

Ludis gardi un skaļi iesmējās, apsviedās uz papēža kā ripa un aizskrēja; bet drīz bij klāt atkal vaicāt Annelei, kas viņas tēvs, māte un kur otrai pasaulei gals.

Tas jau bij pa trešo lāgu.

Annele saknieba cieši, cieši lūpas un ierāva kaklu. Nu vairs nē.

Lai gan Ludis bij no tiem cilvēkiem, kas baudīja Anneles uzticību, bet te bij iemesls aizdomām. Ko viņš tik daudreiz prasa un par ko tā smejas?

“Nu saki, meitēn, saki, uz kurieni tu iesi? Uz otras pasaules galu? Kur ir otrai pasaulei gals?” Ludis tincināja, nopulēdamies izvilkot Annelei to gudrību, kuru viņš pa daļai pats bij viņā iepūtis.

Annele palika mēma.

“Nu labi, labi, neteic, tad tu arī nedabūsi zināt, kas ir gājēji,” Ludis spītēja. “Nu, pasaki, kas ir gājēji?”

Izgaidijies velti atbildi, Ludis apskaitās.

“Nu tie tak tavi tēvs, māte, muļķīte! Nu tu nezini. Te nu bij! Muļķīte, muļķīte, ko nu ar tādu!” Ludis ieģrūda bērnam duncku un bij projām.

Annele palika savīkstīta kā pauna divatā ar mātes vērpjamo krēslu, uz kura tā bij nosēdināta. Jau no agra rīta viņu satina laktiem un vēlāk vēl pietina klāt dažus, kas bij aizmirsti ielikt lādē; nu viņa bij tik gara, tik resna un nevarēja ne no vietas.

Kad pašķieba galvu, varēja redzēt, kā pa sētsvidu skraida uztraukti lielie: māte, māsa un brālis. Māsai bij noslīdējis lakatiņš no piesarkušās sejas, brālam sabristas jaunās pastalas, kurām tas vakar ar asarām bij izcīnījis tiesību šodien tikt pirmoreiz uzautām. Bet māte to neredzēja. Viņai nebij vaļas bārties. Patlaban tā izveda Pērli un piesēja pie sētas. Pērle rāvās, dancoja un māva. No visām kūtim atmāvās pretī. Tās bij ardievas.

Aizskrēja pār sētsvidu aitu pulciņš ar baltiem trīcošiem jēriņiem, aiz tā dzinās māsa un brālis, garas stibas vīcinādami. Māte atraisīja Pērli un aizvilka to steigšus pakaļ. Divi vezumi, mantām piekrauti, izbrauca gāzelēdamies pa grumbaino ceļu un pazuda.

Annelei satumsa acis. Kas tas bij? Nevienš pie viņas vairs nenāca? Nevienš nesauca? Viņa bij aizmirsta. Ko nu viņa darīs tai tukšajā kaktā, kur bij stāvējusi mātes augstā gulta ar skaisto rūtaino segu un baltajiem spilveniem un kas tagad bij tukšs, melns un nemīlams!

Vai tad tie nu bij tie lielie, gaidītie, daudz zinātie Jurģi! Tepat būs jāpaliek. Jāpaliek vienai, vienai pašai.

Asaras mājās virsū, dūrās acīs kā ugunīgas adatiņas, Annele turējās visiem spēkiem pretī tumšām, aklām bailēm. Kliegt nevarēja ne par ko. Tad atkal smiesies Ludis. Bet izturēt arī vairs nevarēs, ja neviens nenāks.

Ludis svilpoja ārā un kaut ko sauca. Otra balss atsaucās. Tas bij Anneles tēvs.

Tēvs! Viņš bij vēl tepat. Viņš krāva pēdējo mantu vezumu un apstaigāja tad vēl vecās malas, vai nav kas aizmirsies. Ludis tam ticīgi pa pēdām. Nu bij labi. Tēvs nāks, tēvs nāks!

Un tēvs nāca, paņēma Anneli, un Ludis pēdējo mātes krēslu. Istaba nu bij pavisam tukša. Luda gultiņa un lādīte vēl stāvēja sētsvidū. Saimniece nogaidīja atnākam citus “gājējus” un tad tiem ierādīs vietas.

Tēvs pacēla Anneli roku galos un uzsēdināja uz vezuma. Meitenei drusku aizrāvās elpa, bet tā bij liksme, ne bailes. Kas viņai ko bīties uz tēva vezuma? Tēvs tak bij Anneles “stiprā pils”.

No ilgas sēdēšanas viņai bij nošļukuši lakati. Tēvs pakāpās uz vezuma un sasēja kā mājēdams. Annele papurināja smiedamās galvu, un visi lakati bij atkal nost. Tad tēvs bargi pakratīja pirkstu un sasēja tos ciešāk. Annele nu vairs nedrīkstēja. Redzams: tēvs spēlētis nesaprata.

Kad rati sāka kustēties, Ludis iekērās rokām vezuma virvē un, kājām atspēries, šļūca kādu laiku līdz, kamzoļu stūrus pa dubļiem slaucīdams, Annelei par lielu jautrību, jo viņa mēle kā sarkana ugunīņa šaudījās gar slaido, dzeltenu tīni drīz vienā pusē, drīz otrā. Tad to pamanīja tēvs un savicināja pātagu.

“Vai tu, resgali, nemaz vairs neproti kauna?”

Ludis nolēca, kur pašlaik bij, lielā dubļu pančkā un tur ir palika, ratiem pakal skatīdamies. Vēl, kā piepeši atminējies, uzkliedza:

“Annele, kas tavi tēvs, māte?”

Bet par atbildi dabūja mutē skarbu vēja grūdienu un aizrijās.

Plaisādami sadila mākoņi debesu vidū un noskrēja kā ūdeņi ar vēju. Atvizēja zila, zila debess ar dzirkstošu sauli.

Kad atskatījās ceļa likumā, Kamenes sāka drupt. Piepeši pazuda rija, tad klēts, istaba, dārzs. Vēl kādu brīdi stiepās akas vinda kā rādītāja pirksts, tad tuvu pienākušie krūmi arī to paslēpa. Kamenes ar visu Ludi bij kā zemē iegrimušas.

Bet tad iznāca no tāluma citas mājas, kuras Annele bij tik daudzreiz dzirdējusi saukājam pie vārdiem, kad vēl dzīvoja Kamenēs.

“Tur ir Grāvmaļi,” tēvs rādīja ar pātagas kātu. Grāvmaļi bij saīgušas, vecas mājas. Istabas sliecās pret ceļu kā tusla vecene ar pāršķiebtu zodu. Bet otrā pusē saulē spīdēja pretī Vilki, balti un stalti kā kannas. Vilku sētšvidū bij tukši un piekrauti pajūgi, raibi lakatiņi zibēja, lopi māva. Tad palika arī tas viss aiz muguras un nozuda.

Ceļš gāja kādu laiku pa purvainu krūmāju, kur zemu pār cērcpiem un ciņiem šaudījās ķīvītes un dziļajos ceļa grāvjos spīdēja brūns ūdens; tad laukā, kur līdz mežu ielokam ritinājās jauns zelmenis un no zilā gaisa cīruļi bez sava gala kā sudraba pērļu virknes bārstīja savus treļļus; tad bij krustceļš, kur kā no kamoliņa attinās četri ceļi uz visām debesu pusēm un pa visiem vadājās tie paši gājēji, zvārguļiem džingstēdami, šurpu turpu kā milzīgā polonēzē. Anneles tēva manta pārkruvoja lielceļu, bet paturēja ieņemto virzienu.

Piepeši ceļš notrūka. Uz dziļas gravas malas vezumi apstājās un tad lēnām sāka grimt lejā. Annelei aizrāvās elpa. Tik bezdibenīga dziļuma viņa nekad nebij redzējusi. Un kas tas tāds, kas tur skrēja lejā, kaklu lauздams, putodams un krākdams! Tik bezgalīgi liels un varens pret mazo cilvēka puteklīti uz vezuma!

“Tēte, tēte, kas tas tāds, kas tur tā šņāc?” meitene rādīja bijīgā brīnumā tēvam.

“Tā ir Tērvete, meit. Tie vēl pavasara plūdi, tāpēc viņa ir tik liela.”

“Tērvete,” domāja Annele un palika viena ar savu brīnumu, jo no tēva paskaidrojuma viņa netika gudrāka. “Tērvete, Tērvete, tā ir

Tērvete,” skaitīja bez mitas. Kā viņa skrej, kā šalc, kā putu! Un viņai likās, ka krūtīs tāpat šalca, dziedāja un krāca tāda jauka, jauka, skanīga dziesma!

Apakšā pārbrauca pār tiltu. Ūdens, atsizdams putu, griezās melns un baigi dziļš un skrēja tik ātri, ka ne vēji, ne mākoņi to nepaspēja.

Lejā bij aizvēnis un silts kā podiņā. Tur bij jau priekšā māte ar Pērli, brālis un māsiņa ar aitām. Zaļš, mīksts mauriņš bij gar upmali, tur varēja paganīt lopus un atpūsties.

Atpūtas visiem vajadzēja. Vīri apstādināja zirgus un uzmauca tiem galvās tarbiņas. Anneli nocēla no v ezuma. Māte izņēma no viena v ezuma aizsaini. Tur bij puskukulis maizes, vidū izgrieztu robu. Robs piepildīts jaunkultu sviestu un aizvākots ar garozu. Māte sagrieza rikas un apsmērēja katram. Visi sasēdās zālē kā čigāni. Tikai lielos bērņus nevarēja sasaukt. Tie bij aizskrējuši pretī šalčošai Tērvetei, viens pēc kārķlu svīlpēm, otra pēc puķēm, kuru te jau bij rai-bin raibs saziēdējis.

Anneli nekur nelaida, un viņa arī nevarēja paiet. Kā soli spēra, tā sapinās lakatos un novēlās, bet citi gardi smējās.

Kur viņai arī vajadzēja iet! Māsa atskrēja ar puķēm, tās visas Annelei; brālis ar kārķlu stabulēm, un arī tās Annelei.

Atlikušo maizi sadrupināja jēriņiem, bet garozas dabūja Pērle. Vīri vēl sapīpoja un tad taisījās tālāk. Pa stāvo gravas ceļu augšup veda katru v ezumu atsevišķi un katru pavādīja tēvs stumdams un pieturēdams, jo pavasara plūdi pēc ilgas un bargas ziemas bij izrāvuši vietvietām tādas grumbas kā grāvjus.

Kad tēvs nosvīdis un pietvīcis nonāca pēc pēdējā v ezuma, tad arī visi cēlās. Prom no jaukās lejas. Jērus kā mazus bērņus uznesa nešus kalnā, lai pārāk nepiekūst.

Kalnā uzkāpušus, sagraba ass un skarbs vējš un krietni sapurināja. Te bij jauna pasaule. Tā atšķīrās kā grāmata bezgala tāla un plaša, te atkal sarāvās šaura un maza; te atspulga varena un

mirdzoša, izceldama kā viļņa galā baltas mājas, gaišzaļas birzes, tālus, tālus kalnus, te atkal satumsa zem liela peldoša mākoņa, kas pārlaidās pār sauli, draudoša kā nezvērs. Visi šie neizsīkstošie, bezgalībā mainošie tēli iegāja Anneles acīs un tur palika. Ilgi, ilgi, līdz beidzot galva no viņiem tapa smaga un skumja un sāka klanīties kā vārpa. Meži, lauki, pļavas, mākoņi gāzās Annelei virsū un gribēja to nopiest. Viņa iekliedzās.

“Annele, turies! Acis platas!”

Annele ieplēta acis, cik vien jaudāja, un redzēja tēva smaidošo, gaišo seju.

“Kur māte?”

“Viņa jau tālu priekšā.”

“Vai vēl nav otras pasaules gals?”

“Nu jau drīz būs.”

Vējš uzreiz aprāvās, it kā kāds tam būtu iesitis pa muti. Kā vi-
zošs, viļņains audekls ar zaļu ieloku priekšā aizplētās bērzu mežs. Tur viņi brauca iekšā. Bārkstainas ēnas šūpojās pār ceļu, lipīgi, bārbalaini zari čokurainām lapiņām glāstīja Anneles vaigus. Kukū, kukū, kukū! Tuvu, tālu skanēja dzeguze.

“Tēt, kas tas tāds, kas tur tā sauc?”

“Tas ir meža lielais pulkstenis.”

“Meža lielais pulkstenis?” brīnījās Annele.

“Kukū, kukū, kukū!” atsaucās otrā malā.

“Un tur tie mazie pulksteņi,” tēvs rādīja spārnoto saimi, kas čivināja un pogāja zaros.

Aha! Nu jau Annele saprata. Jā, tādi bij tie pulksteņi. No tiem gan skanēja mežs. Krāšņāki un daudz balsīgāki vēl nekā skaļā, žiglā Tērvete. Jo dziļāki mežā, jo jaukāki. Nu bij gan atkal pilnu acu un ausu, ko skatīties un klausīties.

Ceļš iztecēja gaismā. Pa labi mežs atkāpās, apiedams likumu ap plašu meža pļavu, bet pa kreisi auga ceļam kā dzīva, mirdzoša siena. Kur abi pēkšņi nobeidzās, bij mežsarga mājas Kaltiņi. Tur jau bij citi Anneles ļaudis priekšā.

Vezumi apstājās sētsvidū. Gājēji bij mājās. Lielais solis no Jurgiem uz Jurgiem bij sperts, un varēja sākties sikās gaitas.

Divas lielas meitas rozā jakās, platām, piepūstām piedurknēm un dzeltenām bizēm apstāja Anneli, skaļi čaloja un smējās, un par vari gribēja dabūt to sev draugos, solidamas brīnišķas lietas.

“Skaties nu, skaties, Annele, tās jau tev radu meitas,” skubināja māte. Bet Annele iebāza galvu piedurknē kā putniņš dūnās un nekā vairs negribēja redzēt. Acis bij pilnas visa skatītā un smagas kā puķes no rīta rasas. Vāki aizkrita ciet.

PIRKSTIŅŠ SĀP

Pavasaris auga pret vasaru, un, jo lielāks tas auga, jo lielāki auga darbi. Ļaudis tecinūs vien gāja.

Mātes gaitas bij nebeidzamas. Bet Annele, tik pie mātes brunčiem turēdamās, jutās droša. Jo kas varēja uzticēties šais nezināmās mājās tiem svešajiem kaktiem, tām svešajām sejām, kas dažreiz no lielcilvēku augstumiem noplaka lejā pie mazā cilvēciņa, smiedamās, zobgalīgi biedēdamas vai arī labinādamas. Jā, par tām vēl nekā nevarēja zināt, vai tās draugi vai ienaidnieki.

Mātei apnika neatlaidīgā līdztecētāja, un viņa to bieži noraidīja: lai nu dzīvojoties vien viena pati. Bet uzņemties dzīvi uz savu roku Annele vēl nekā nesamanāja.

Kādu rītu Annele tupēja pie ugunsкура, kur māte steidzīgi gatavoja brokastu. Blakus, uz melna kāša, kupliem garaiņiem vārījās liels katls. Liesmas jautri sprēgāja, sarkanās sodrēju krelles joņu joņiem atsvītrojās, apsitinādamas skrejošām virtnēm katla resno dibenu. Anneli vareni kairināja piešaut šīm krellēm pirkstu. Bet, cik reiz to pastiepa, māte brīdinādamā bargi uzsauca: “Nu, sargies, deg!” un viņa to atkal nolaida.

Bet, kad katrreiz klausīs māti, kā tad dabūs zināt, kas tas ir: deg? Šaus tik klāt!

Un Annele piešaun.

Ai, vai, to svelošo dzēlumu caur kaulu kauliem, caur dzīslu dzīslām! Annele nu zina, kas tas ir: deg, deg, deg! Zina arī: pati vainīga, balsi palaist nedrīkst, ko nu tad darīs? Raus balsi cik spēdama uz iekšu. Bet kur iekšā liksi? Iespiežas balss kaklā, un, kad nu sprūk ārā,

tad ar tik varenu šalti, ka mātei aizkrīt ausis un pavārnīca izveļas no rokām.

Pirkstiņš izlecis stāvu kā zaķītis. Māte saķer to, apskata: nav ne asiņu, ne pušuma. Un par tādu nieku raudāt! Par veltu izbiedēšanu un nepaklausību Annele dabū ātru duncku sānos.

Māte sita! Tas sūrsteja vēl briesmīgāki nekā apdedzinātais pirkstiņš. Bet nevarēja pateikt, kur. Dziļi, dziļi iekšā. Annele uzspieda roku uz krūtīm un, žēli gaudodama, vilkās čokurā kā tāsīte.

Deg, deg, deg! Bet nezināja, kur deg.

Mātei tas nekas liels. Viņa paķer traukus un skries tūlīt laukā.

Bet tā vis nebūs. Annele piespiedīs viņu atzīt to lielo pārestību, ko tai nodarījis nejaukais katls. Vismaz krietni izbārt katlu vajaga. Un tad apmīlot un appaijāt briesmīgi svelošo sāpi.

Un tā – kur māte pagriežas, Annele tai pa kājām; atgrūž vienu roku, viņa ieķeras abām un, kājas ievilkusi, karājas mātes brunčos kā ābols zarā; uzsauc viņai, lai cieš klusu, viņa spiedz kā uz iesma; kad māte, spaini vienā pusē un Anneli otrā, grib ar joni iet laukā pa durvīm, viņas iespiežas abas, Annele dabū otru duncku sānos un tik vēl jaudā, kā saķert stenderi un tā noturēties uz kājām. Bet māte aiziet, nosolīdamās atgriezties ar rīkstēm.

Annele, pie stenderes pieplakusi, žņaudza to un slaka gaužām asarām. Visiem viņa durvīs pa kājām, bet nost nekustas. Kas iet garām, to pagrūsta: “Vai, vai, kā tev nav kauna? Liela meita, dīc kā tele.”

Kā nu Annelei nav kauna? Kauns ir, ka nevar acu pacelt. Bet ko darīsi, kad nevar pakustināt to sāpju un spītes smagumu kaulos?

Nu pienāk arī tā lielā radu meita, kas Jurgos iznāca pirmā preti ar piepūstajām rozā piedurknēm. Tā ir liela smējēja. Kā ierauga Anneli, tūlīt skaita:

*Skatat, ļaudis, skatat:
Bucītis aizskrēja,
Radziņus pameta!*

*Meklējat, ļaudis:
Kur bucīša radziņi!
Lūk, lūk: Anneles pierē
Aug asi kā nadziņi!*

Un viņa rāda ar pirkstu Anneles pierē.

Annele, nāvīgi izbijusies, aizrauj elsu un piešauj pie pieres to pašu savu sāpošo pirkstu.

Vai, Die'! Ja nu pierē tiešām aug ragi! Nē, glums kas glums, berzē, cik gribi.

Bet lielā meita stāv un smeļ locīdamās.

Annele nu redz, ka ir piemānīta, un asaras tai atkal saskrien acīs.

Vai tai lielajai meitai arī vēl vajaga smieties par cita nelaimi! Ak, nav nekur vairs labi. Kur skatās, viss lūst un jūk, nekā vairs neredz skaidri, tik kā caur miglu kaut kur māte skraida, laikam gan rikstes meklē; bet, ja ar tām atnāk, tad viss ir beigts. Nē, nekas cits neatliek: jābēg tikai pasaulē, prom, prom no visiem tādiem ļaudīm.

Kājas Anneli aiznes, kur tā nekad vēl nav bijusi, tālu, tālu. Aiz klētīm, aiz dārza, kas viņai vairs daļas! Nu jau viņa pat aiz rijas. Jaunais rudzu lauks aizpeld viļņodams kā zaļa upīte. Lai viņš peld. Annelei jābēg.

Bet pēkšņi rodas priekšā liela, liela bedre, vai uz kakla iekšā krī-tama. Nav vairs kur likt soli. Annelei jāstāv.

Bet kas tur varētu spīdēt dziļi, dziļi tai bedrē? Tas tak jāiet pa-lūkot.

Annele noliekas uz vēdera un kopā ar lipīgu mālu spilvenu no-šļūc lejā kā pa ledu.

Bet kas tur lejā ir? Tur ir brūns ūdens, vidū apgāzta muca un uz pašām ķimenēm liela zaļa varde. Tā spīd saulē un kurkst:

“Labrīt, Annele!”

Annele vēl labi nezina, vai ar vardi ir pazīstama vai nav.

Viņai liekas, ka ir. Viņa notupjas uz sava mālu spilvena un sūkā:

“Pirkstiņš sāp.”

“Zaļa zāle, zaļa zāle,” varde laiž caur vienu piepūsto nāsi.

Annele pašķiebj galvu. Kur?

Jā, ir gan. Bedres mala atrotīta mīkstu samtainu velēnu. Būtu labi to aptaustīt, bet Annelei vēl smagi jānopūšas:

“Gaužām sāp!”

“Balti bērzi, balti bērzi,” varde laiž caur otru nāsi.

Annele atmet galvu pavisam atpakaļ.

Jā, turpat viņš stāv, bērza vīrs, ar vienu kāju tik ne bedrē iekāpis, un aiz viņa vēl pulka, pulka citu tādu vīru.

Un pats pirmais bērzu vīrs ieaudzis debesu dzelmē tik dziļi, dziļi, ka gala nevar saredzēt, skaties, cik gribi. To tā nevar atstāt, jāiet tak meklēt, kur viņam tas gals.

Bet bedres mala vairs nelaiž augšā. Kur kāju liek, lec mālu spilventiņi un, priecīgi kūleņodamies, liek lejā līdz ar visu Anneli.

“Nevar,” Annele raudulīgi sūdzas vardei.

“Zaļa zāle, zaļa zāle,” varde pamāca.

Jā, kad ar zaļo zāli, tad var, tad tā lieta iet.

Zaļā zāle pasniedz kumšķīti te vienai rokai, kur pieturēties, tur otrai, tur abām divām, un Annele ir augšā.

“Bērza vīrs, bērza vīrs, kur tev gals?” Annele nu meklē, ap bērzu riņķī skriedama. Gala nekur un nekur.

“Tu esi daudz, daudz, daudz lielāks nekā Kaltiņu rija,” viņa brīnās.

“Kas nu Kaltiņu rija? Ko azotē iebāzt!” bērza vīrs lielās.

“Silta, silta tev azote.”

Annele pieglauž vaidziņu baltai zīžu tāsei. Silta! Paijā, glāsta, skūpsta.

Lokano zaru vijums noglāsta arī Anneli kā viegli smaržojošs vilnis.

“Gari, gari mati,” Annele apbrīno, mērīdama šmaugo zaru pīni ar savām baltajām, skrulainajām peļastītēm, kas gredzeno visapkārt ap dzeltēno lakatiņu.

“Man nav tik gari.”